

но се бори против стремежа да се представи Ботев като прудонист и бакунист, през 1957—59 г. без всякакви видими причини изменя становището си и сега представя великия революционер-демократ като последовател на анархизма. От това следва изводът за „печалната еволюция във възгледите на изследователя“, т. е. за безпринципната смяна на неговите позиции.

Ако Леонид Ерихонов беше изходил от обективните данни или ако не беше проявил недоглеждане, от тази бележка не би имало нужда. Но, за съжаление, Ерихонов изопачава фактите.

В уводната статия към „Избранные произведения болгарских революционеров-демократов“ (Москва, 1959) аз пиша: „Възгледите на Ботев съдържат определени противоречия, известна неустойчивост. Той плаща дан на анархизма, склонен е да мисли, че целта оправдава всякакви средства. Но признаването на неоходимостта от държавно устройство на бъдещото социалистическо общество рязко отделя Ботев от анархистите от типа на Прудон и Бакунин“ (стр. 50—51). Тук се поддържа следното: Ботев не е бил последовател на Прудон и Бакунин, той само е изпитал известно влияние от анархизма. Там, където Л. Ерихонов вижда противоречие в становището, в действителност няма никакво противоречие. То е създадено изкуствено от Ерихонов, вземащ като доказателство за непоследователността на Л. Воробьев някои цитати от работите му, откъснати от истинския контекст. Например от горепосочения цитат Л. Ерихонов посочва само три думи: „отдава дан на анархизма“ умишлено пропускателно рязко противопоставяне възгледите на Ботев срещу тези на анархистите.

Никога и никъде не съм твърдял, че Ботев не е изпитвал никакво влияние от страна на анархизма. Но главният отпор в полемическата част на работите си за Ботев от 1950—53 г. аз отправям към становището на изследователите, които представят социално-политическите възгледи на Ботев във вид на конгломерат, на разнородна смесица от възгледи на западноевропейски и руски мислители от различни направления. Аз исках да покажа, че такъв подход пречи да се направи научна оценка на възгледите на Ботев, като отражение на специфичната обстановка на национално-освободителното и социално движение в България през 60—70-те години на XIX век. Аз особено настоявах на това, че в основата на идеята приемственост на

Ботев лежат възгледите на руските революционни демократи и не случайно, а по силата на сходството на социално-икономическата и политическата обстановка в България и Русия по онова време.

Понастоящем може да се смята, че възгледът, според който Ботев е представен като последовател на Бакунин и Прудон е вече отпаднал и следователно, настъпил е момент по-дълбоко да се оценят възгледите на Ботев в цялата им противоречивост. А това означава в случая, че трябва да се определят истинските граници на анархистичните влияния, а такива без съмнение има. За да можем да се убедим в това, достатъчно е макар и бегло да се спрем на Ботевата публицистика. Почва за възприемане на някои страни от анархистичното учение е неизбежността и остротата на стихийните моменти в селското движение, лишено от класа-хегемон, както това става в България през 60—70-те години на XIX век. От друга страна, условията на национално-освободителната борба, когато се издигна изискването за създаване на самостоятелна национална държава, направиха невъзможно разпространяването и усвояването в България на антидържавните концепции на анархистите.

Ето защо анархистичните концепции за държавата импонираха Ботев само в тази си част, където става дума за разрушаването на експлоататорската държава.

Останаха в миналото „методите на критика“, които само търсят отделни пропуски и недоглеждания (в дадения случай дори и те липсват), а не оценяването на положителния принос в науката, направен посредством издаването на един или друг труд. Л. Ерихонов като че ли не забелязва този поврат. Става дума не за Л. Воробьев, а за това, че в резултат на работата на два научни колектива бяха издадени (за пръв път на руски език) много публицистични статии на Ботев. В статията на Л. Ерихонов, посветена специално на преводите на Ботев на руски език, където тенденциозно се цитира всичко споменато за Ботев в руската литература, почти всички преводи на негови произведения от различни години, за това издание не се споменава нито дума. Защо?

За споменатата статия на Л. Ерихонов е характерен стремейт да се очисти възгледите на Ботев от онези моменти, които противоречат на собствената оценка на Л. Ерихонов. Това може да доведе до превръщането на живота, кипиц, противоречив образ на Ботев в икона.

Л. ВОРОБЬОВ

Редакционен комитет:

ПАНТЕЛЕЙ ЗАРЕВ — главен редактор

АТАНАС НАТЕВ, ГЕОРГИ ДИМОВ, ГЕОРГИ ЦАНЕВ, ЕМИЛ ГЕОРГИЕВ, ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ
МИНКО НИКОЛОВ, ПЕТЪР ДИНЕКОВ, СТОЯН КАРОЛЕВ, ТОДОР ПАВЛОВ

Редактор-секретар — Христо Йорданов

Ръководството, сътрудниците и служителите на Института за литература при БАН посрещат с голяма скръб смъртта на

академик НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ

С името на Николай Лилиев са свързани няколко области на нашата национална култура и литература, в които покойният безшумно и апостолски работи десетилетия наред.

Един от големите наши поети, Лилиев вгради своето име в пантеона на видните майстори на българския стих. Въпреки символизма, под неговото човечно, благородно и изтънчено перо прозвъннаха песни на красотата и хуманността. В тях българският език разкри своето музикално и звуково вълшебство, а стихът ни стана по-гъвкав, по-изящен и по-сигурен инструмент за изразяване на тънки душевни състояния.

Академик Лилиев има специални заслуги за основаването на Института за литература при БАН. Той бе един от първите неговии организатори и години наред вземаше най-дейно участие в работата на Института със своите обширни литературни познания и езикова култура.

Смъртта завари поета като драматург на Софийския народен театър, където се разгърна неговото голямо преводаческо изкуство. Овладал до съвършенство няколко европейски езика, Лилиев даде редица блестящи преводи на именити произведения на класическата и съвременната драматургия. Благодарение на неговото тънко художествено чувство чуждите произведения зазвучаха на родната ни сцена с цялото свое богатство. В неговите статии и изказвания по въпросите на художествения превод се съдържаха много точни и тънки наблюдения. До последните дни той не напусна поста си като драматург, наведен над текста на нови пиеси или напътстващ с компетентното си слово младите драматурзи.

В лицето на Николай Лилиев Институтът за литература губи един от най-вещите си сътрудници по историята на новата българска литература, който винаги с голяма човешка отзивчивост предаваше своите знания и опит на по-младите поколения литературни работници.

От Института за литература